

Сутність технології кейс-методу у професійній підготовці вчителя

The Essence of the Technology of Case-Method in the Professional Teachers' Training

У статті розглянуто сутність технології кейс-методу, проаналізовано визначення категоріального апарату даного методу, зокрема таких основних понять, як кейс, кейс-метод, case-study, кейс-портфель, ситуаційне та ситуативне навчання, проблемна ситуація та їх безпосереднє відношення до професійної підготовки вчителя. Описана сутність технології кейс-методу у професійній підготовці вчителя; уточнені і обґрунтовані базові поняття. Визначено, що основні поняття взаємопов'язані й мають безпосереднє відношення до професійної підготовки вчителя, тому потребують певного уточнення. Зроблено висновок, що робота з кейсами на заняттях дозволяє застосовувати теоретичні знання під час вирішення практичних завдань, допомагає розвивати у студентів самостійність мислення, пов'язуючи теорію з практикою. Визначено, що робота з кейсами носить творчий характер і є показником високого рівня педагогічної діяльності.

Ключові слова: метод case-study, портфоліо, категоріальний апарат, проблемно-ситуаційний аналіз, проблемна ситуація, ситуаційний підхід, навчальний процес, професійна підготовка вчителя.

The article deals with the essence of the technology of case-method. The definition of categorical apparatus of this method and its basic concepts such as a case, the case method, case-study, case-portfolio, situational training, problem situation and its direct relevance to the professional teachers' training are analyzed. In the article the technology of case-method of professional staff training is proposed, the ground of the terminology on the problem is carried out. It is noted that the basic concepts are interrelated and directly related to the training of teachers, so they require some clarification. The special attention is paid to the features and technological features that distinguish case-method from other teaching methods during the work with cases. The essential features of the method of situational learning, which is a collective understanding of a situation in terms of certain tasks are examined. It is determined that case-method consists of a case study, which involves consideration of complex conflict cases, problematic situations, incidents in the process of learning. In conclusion it is necessary to say that the work with cases in the classroom allows to apply theoretical knowledge to solve practical problems, helps to develop students' independent thinking, linking theory with practice. The work with cases is creative and is a determiner of the high level of teaching. It has been discovered that case-method creates a positive motivation for the successful knowledge digestion and personality's activity.

Key words: case-study, portfolio, categorical apparatus, analysis of the situation, problem analysis, problem situation, situation approach, learning process, professional teachers' training.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Перспектива входження України в європейський освітній простір спрямовує трансформацію системи вищої освіти у всіх напрямках: підвищення якості освітніх послуг, оновлення змісту, форм організації, технологій та методів навчання. Актуальність і перспективність використання технології кейс-методу у професійній підготовці майбутніх учителів широко досліджена у навчально-методичній літературі.

Аналіз досліджень і публікацій... Кейс-метод вважається зарубіжним методом, тому більшість досліджень та публікацій, присвячених вивченню даного методу створено зарубіжними авторами П. Екман, П. Лоуренс, Т. Петровская, Д. Шодт, І. Вільсон та ін. Теоретичними та практичними питаннями використання кейс-методу займалися зарубіжні вчені Дж. Ерскін, Е. Мюнтер, М. Норфі та інші.

Проблемою використання кейс-методу під час викладання різних дисциплін в українській вищій школі займалися Ю. Сурмін, О. Сидоренко, П. Шеремета, В. Чуба, Г. Канищенко; у російській освіті – О. Смолянїнова, В. Давиденко, Е. Михайлова, Н. Піскунова, О. Пилипенко, Н. Тітова, О. Маргвелашвілі та інші. Кейс-метод активно застосовується за кордоном у процесі професійної підготовки педагогів: у США (Дж. Маан, Д. Крукшенк, Г. Сайкс, Т. Бердта та інші);

Англії (М. Райхельт, Р. Прінг).

Формулювання цілей статті... Метою статті є дослідження сутності технології кейс-методу, визначення категоріального апарату кейс-методу, зокрема таких основних понять, як кейс, кейс-метод, case-study, кейс-портфель, ситуаційне та ситуативне навчання, проблемна ситуація та їх відношення до професійної підготовки вчителя.

Виклад основного матеріалу... Поняття «кейс» у побутовій, діловій, науковій мові не має однозначного тлумачення. Так, у словниках іноземних термінів «кейс» розглядається як:

- 1) вид сумки (від англ. *attaché case* – «портфель») [1];
- 2) кейс (музика) – валіза для зберігання музичних інструментів;
- 3) кейс (від англ. *case* – «обставини») – реальний випадок, на прикладі якого розглядаються теоретичні ідеї;
- 4) метод кейсів – техніка навчання, яка використовує опис реальних економічних, соціальних та бізнес-ситуацій [2].

Поряд із поняттям кейс-метод зустрічаються також такі поняття, як case-study, кейс-портфель, Європейський мовний портфель, Професійний портфель вчителя, портфоліо учня (студента), різні типи портфоліо (портфоліо документів, портфоліо робіт, портфоліо відгуків) та ін.

У науковій літературі співвідношення таких понять, як *портфель*, *портфоліо*, *кейс* та *кейс-метод* взаємопов'язані й мають безпосереднє відношення до професійної підготовки вчителя, тому потребують певного уточнення. Проблема використання у практиці педагогічної діяльності Професійного портфеля вчителя є предметом дискусії й наукових суперечок. Практичним внеском у формування Професійного портфеля вчителя є розробка Європейського Мовного Портфеля. Вивчення питань, які пов'язані з Європейським Мовним Портфелем для вчителів та викладачів мови, писемних та усних перекладачів, відображаються у роботах зарубіжних і вітчизняних учених-експертів та безпосередніх дослідників Н. Гальської, К. Ірісханової, Д. Літела і Р. Перклова, З. Нікітенко, І. Халєєвої, Р. Шерера та ін.

Аналіз наукових джерел та визначення понять *портфоліо* і *портфель* виявив багато спільного у їх змісті. Проведений аналіз дозволив сформулювати визначення поняття *портфоліо/портфель* як способу фіксації, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень учня/студента у певний період його навчання; колекцію робіт та результатів діяльності учня/студента, яка демонструє його зусилля, прогрес та досягнення у різних галузях, а також його здатність практично застосовувати набуті знання та вміння [3].

Поняття *кейс* і *кейс-метод* слід розглядати автономно, незважаючи на те, що у процесі навчання кейс і кейс-метод невідокремлені та являють собою єдину і цілісну систему.

На думку провідних вітчизняних і зарубіжних вчених (Г. Каніщева, Ю. Сурміна, В. Чуби, П. Шеремета, М. Коула, Ж. Піаже, І. Простана, Б. Річардсона, Г. Саймса, Л. Шульмана та інших) *кейс-метод* сприяє розвитку критичної рефлексії, кращому розумінню теорії, вчить розв'язувати проблеми і практично їх аналізувати.

Кейс-метод – це детальний і глибокий опис реальної ситуації, який характеризується тим, що передбачає пошук відповіді на проблемні питання і спрямований не на отримання готових знань, а на створення нових знань, формування практичних навичок та розвиток системи цінностей учнів/студентів, життєвих настанов, своєрідного професійного світовідчуження й світоперетворення, що передбачає співтворчість учня/студента і вчителя/викладача.

Аналіз теоретичних праць сучасних досліджень та результати здійсненого нами контент-аналізу дозволяють розглядати кейс-метод як [3]:

- застосування конкретної ситуації, яка вміщує проблему, що потребує вирішення з метою формування необхідного досвіду (знань) учнів/студентів для вирішення проблеми;
- технологію навчання, яка використовує опис та аналіз реальних економічних, соціальних та бізнес-ситуацій з метою формування необхідного досвіду студентів для вирішення проблеми.

Кейс-метод у підготовці вчителя розглядаємо як технологію навчання, яка використовує опис (демонстрацію) та аналіз реальних педагогічних ситуацій з метою формування у майбутнього вчителя певного досвіду вирішення проблем у професійно-педагогічній діяльності. Студенти аналізують запропоновану педагогічну ситуацію (відтворену на друківаних чи комп'ютерних носіях, представлену у вигляді драматизації або відео тощо), визначають сутність проблеми, пропонують можливі рішення й обирають найпродуктивніші. Кейси базуються на реальному фактичному матеріалі, або ж наближені до реальної ситуації. Таким чином, слід зазначити, що кейс-метод сприяє створенню портфоліо (професійний портфель учителя, оскільки кейс-метод характеризує процес набуття знань і досвіду, а портфоліо – спосіб фіксування його результатів, тобто є формою контролю та оцінки досягнень студента (учня). У більш широкому розумінні портфоліо являє собою форму організації процесу та продуктів навчально-пізнавальної діяльності студента (учня), а також відповідних інформаційних матеріалів із зовнішніх джерел, призначених

для наступного аналізу та оцінки рівня навчання студента (учня). У самому загальному плані досягнення трактується як рішення проблеми (кейс). Таким чином, особистісне досягнення – це вже вирішена особистісно значуща проблема.

На думку А. Долгорукова, кейс-метод має свої ознаки і технологічні особливості, що дозволяють відрізнити його від інших методів навчання, і, який являє собою: 1) специфічний різновид дослідної аналітичної технології, тобто включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури; 2) технологію колективного навчання, важливими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією; 3) синергетичну технологію, суть якої полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів примноження знання, обміну відкриттями тощо; 4) інтеграцію розвивального навчання, включаючи процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів; 5) специфічний різновид проектної технології. У звичайній навчальній проектній технології відбувається процес розв'язання проблеми за допомогою спільної діяльності студентів, тоді як у методі case-study відбувається формування проблеми та шляхів її вирішення на підставі кейса, який виступає одночасно у вигляді технічного завдання та джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій; 6) технологію «створення успіху», тобто передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень. Саме досягнення успіху виступає однією з головних рушійних сил методу, забезпечує формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності [4].

Моделювання та технологізація кейс-методу як методу навчання потребує осмислення в його основі концепції, створення якої неможливе без визначення категоріального апарату. У педагогічній літературі досить часто зустрічаються поняття «ситуативне навчання» та «ситуаційне навчання». Дослідженню ефективності використання методу ситуативного навчання присвячені праці іноземних учених, зокрема: Дж. Ричардс, Т. Роджерс та ін.

Ситуативний метод визначається та обґрунтовується теорією структуралізму, адже використання тих чи інших лексичних та граматичних структур зумовлене певною розмовною ситуацією. Одним із комунікативно спрямованих видів робіт є ситуативні завдання. Ключовим поняттям даного методу є ситуація, яка, за визначенням С. Питман, полягає у використанні конкретних предметів, зображень, реалій, які разом з жестами та діями створюють необхідне підґрунтя для застосування певної мовної конструкції [5].

Ситуаційне навчання засноване на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (вирішення кейсів). Ці кейси складають основи бесід класу під керівництвом учителя/викладача. Тому метод кейсів включає одночасно й особливий вид навчального матеріалу, й особливі способи використання цього матеріалу у навчальному процесі. Таким чином, поняття «ситуативне навчання» та «ситуаційне навчання» є синонімічними. Розглянемо співвідношення ситуаційної методики навчання і кейс-методу. За допомогою контент-аналізу ми дійшли висновку, що кейс являє собою ситуацію [3]. Якщо додати до слова ситуація слово методика, то у термінологічному розумінні ситуаційну методика потрібно розглядати методологічно як складну систему методів.

З гносеологічної точки зору, ситуаційне навчання – це методика активного навчання, внаслідок застосування якої досягається розуміння досліджуваного предмета; методика, яка містить неоднозначне, імовірнісне знання, що виявляється при аналізі практичної ситуації. Для цього було визначено головні поняття, якими оперує ситуаційна методика навчання: «ситуація», «ситуаційний метод», «ситуаційний підхід», «аналіз» та «аналіз ситуації».

З точки зору ситуативного підходу, поняття «ситуація» трактується як «система зовнішніх відносно суб'єкта умов, що спонукають та опосередковують його активність». Під ситуацією у педагогіці розуміють таку динамічну систему взаємовідносин учителя й учня (викладача і студента) у процесі професійної підготовки, яка, будучи відображеною у свідомості людини, породжує його особистісну потребу в цілеспрямованих ігрових діях і підвищує пізнавальну діяльність кожного студента [6].

Аналіз і порівняння визначень цього поняття, що існують у зарубіжній педагогіці (Л. Бернс, С. Грег, Д. Деві, А. Дьюінг, П. Лоуренс) дозволили зробити висновок про те, що конкретна ситуація у загальнопедагогічному розумінні – це навчання за допомогою конкретних ситуацій, що передбачає обговорення можливостей, ймовірностей та засобів досягнення цілей; можливого поєднання дуже заплутаних фактів та подій; ймовірних реакцій інших людей; засобів, за допомогою яких можна з найбільшою ймовірністю досягти від інших людей виконання таких дій, які призведуть до бажаного результату; мета – навчити мислити в умовах нової ситуації, приймати колективні рішення, уникати конфліктів [7].

Ситуаційний метод розглядається як імітація певних ситуацій, які відображають процеси професійної діяльності, де кожний з учасників виконує дії, які передбачені його роллю. Відмітимо,

що така взаємозумовленість діяльності сприяє формуванню складних професійних навичок та вмій, стимулює увагу і підвищує інтерес до занять, розвиває здатність до аналізу професійних завдань і, як наслідок, сприяє самостійному прийняттю рішень, дозволяє майбутньому вчителю активно використовувати отримані теоретичні й практичні знання на практиці. Сутність цього методу полягає в тому, що він є методом продуктивного навчання, внутрішній стан якого характеризується творчим ставленням до процесу підготовки. У синонімічному значенні до терміну «метод ситуаційного навчання» вживається термін «кейс-метод». Кейс-метод емоційно-позитивно впливає на студентів, підвищує рівень їх мотивації, ініціативності, готовності до співпереживання, поширює діапазон уяви, і, тим самим, робить його більш ефективним.

Серед закордонних вчених щодо теоретичних та практичних питань використання кейс-методу можна відзначити Е. Монтера, М. Лідере, Дж. Ерскіна, М. Норфі. У вітчизняній освітній практиці застосування методу аналізу ситуацій знаходиться на початковому етапі. Проте плідно працюють у цьому напрямку спеціалісти українського Центру інновацій та розвитку, серед яких Ю. Сурмін, О. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда.

Визначимо істотні ознаки методу ситуаційного навчання, що є колективним осмисленням тієї чи іншої ситуації в аспекті певних завдань. Розглядаючи сутність, методи, В. Платов виділяє наступні ознаки:

- 1) Наявність моделі соціально-економічної системи, стан якої розглядається у певний дискретний момент часу.
- 2) Колективне вироблення рішень.
- 3) Альтернативність рішень. Спостерігається принципова відсутність єдиного рішення. Доводиться мати справу зі спектром оптимальних рішень.
- 4) Наявність системи групового оцінювання діяльності.
- 5) Наявність керованої емоційної напруги тих, кого навчають [8].

Ситуаційний підхід досліджувався такими вченими як Н. Грیشина, Н. Дружинін, А. Карпов, М. Фоллетт, які розглядають ситуацію як поєднання значущих компонентів системи у певний момент її функціонування та розвитку. За М. Кашаповим існують різні типи ситуацій, які вимагають різних видів знань, що означає зміну ситуації залежно від визначення проблеми. Тому «будь-яка ситуація характеризується поліпроблемністю, розв'язання якої має бути варіативним, оскільки рішення однієї ситуації спонукає виникнення іншої». М. Кашапов виділив одиницю аналізу методичного мислення вчителя – педагогічну проблемність, як найбільш елементарну, і в той же час таку, яка зберігає суттєві властивості й функції обох реальностей (об'єктивної й суб'єктивної) процесу: когнітивну спрямованість, структурну цілісність, внутрішню діалогічність як інтеграцію когнітивних протилежностей, здатність до перетворення предмету педагогічного пізнання [9].

Кожна проблемна ситуація потребує продуктивної навчальної активності. О. Матюшкін наголошує, що в умовах проблемного навчання процес засвоєння знань перестає бути лише інтелектуальним процесом, він стає процесом особистісним. Саме тому він дозволяє поєднати процес навчання і виховання, процес засвоєння знань і формування світогляду дитини. Дослідник також приділяє багато уваги створенню та визначенню проблемної ситуації. За О. Матюшкіним, проблемна ситуація – це особливий вид розумової взаємодії суб'єкта (учня) під час виконання ним завдання, який вимагає знайти (відкрити чи засвоїти) нові, раніше невідомі суб'єктові знання чи засоби дії [10, с. 93–95].

Слід зазначити, що проблемність і кейс взаємопов'язані між собою. Оскільки кейс – це проблемна ситуація, а кейс пов'язаний з проблемою, то можна стверджувати, що проблема виникає там, де людина стикається з певними інтелектуальними труднощами в процесі розв'язання реальних ситуацій. Вони мають об'єктивний і суб'єктивний характер. «Об'єктивний характер проблема має в тому разі, коли ще не існує її наукового розв'язання», – зазначає український науковець В. Ягупов [11, с.186]. Коли, натомість, наукове розв'язання цієї проблеми є, а лише певна група студентів чи один студент не знають шляхів її розв'язання, то тоді маємо проблему суб'єктивного характеру, тобто дидактичну.

На думку Ч. Куписевича, дидактичною проблемою є всіляка трудність теоретичного і практичного характеру, подолання якої потребує від учня чи студента пошукового ставлення до неї і сприяє збагаченню знань [11, с. 184]. У даному випадку на заняттях слід використовувати кейс, який допомагає навчити здатності справлятися з унікальними та нестандартними проблемами/ситуаціями, з якими, як правило, ми і маємо справу в реальному житті. Центр уваги у разі застосування кейс-методу переміщується з процесу передавання знань на розвиток навичок аналізу й прийняття рішення.

Діалогічність проблемної ситуації досягається як за рахунок внутрішньої діалогічності (порівняння об'єктивних даних із суб'єктивними відчуттями учнів (студентів), так і за рахунок

зовнішньої, яка досягається шляхом взаємовідносин викладач-студент, студент-група, за яких визнається право студента на власний стиль мислення і поведінки, індивідуальні темпи розвитку особистості. Для дотримання цих умов слід підкреслити важливість прийняття обома сторонами чужих думок, установок, психологічних особливостей особистості.

Іншою складовою категорії кейс-методу є аналіз, який пояснюється двома смисловими планами розгляду цього терміну: 1) як уявний розподіл об'єкта на елементи (протилежність синтезу) і 2) як метод наукового дослідження. По суті, під аналізом можна розуміти вид діяльності, який базується на принципі розподілу об'єктів на складові з метою їх вивчення [6].

У кейс-методі для осмислення ситуації використовуються такі види аналітичної діяльності: проблемний аналіз для виділення проблем, їх класифікації, формування проблемного поля; системний аналіз для визначення об'єкта з позицій системного підходу; праксеологічний аналіз для розгляду діяльнісних процесів з точки зору їх оптимізації; прогностичний аналіз для формування прогнозів стосовно майбутнього розвитку ситуації. Слід відмітити, що незалежно від ситуації, яка розглядається, і навчального курсу, що ілюструється нею, будуть представлені різні види аналізу: соціологічний, психологічний, педагогічний, економічний, управлінський тощо.

Відомі дослідники О. Пометун та Л. Пироженко визначають кейс-метод як аналіз ситуацій. На їх думку, «ситуації, конкретні випадки забезпечують основу для високого рівня абстрагування та мислення, демонструють людські почуття та емоції, зацікавлюють учнів та захоплюють їхню увагу, допомагають пов'язати навчання з досвідом реального життя, дають шанс реального застосування знань» [12, с. 50].

На думку Г. Ковальчук, кейс-метод складається з аналізу конкретної ситуації, який передбачає розгляд складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Педагог рекомендує використовувати даний метод для поглиблення знань з теми, встановлення зв'язку між теорією та практикою, формування вмінь слухачів аналізувати ситуацію, робити висновки, вміти приймати рішення в нетипових і непередбачуваних ситуаціях.

Висновки... Таким чином, на основі аналізу наукових джерел та здійсненого контент-аналізу базових понять дослідження визначено, що кейс-метод у професійній підготовці вчителя – це технологія навчання, яка використовує опис (демонстрацію) та аналіз реальних педагогічних ситуацій з метою формування у майбутнього вчителя певного досвіду вирішення проблем у професійно-педагогічній діяльності.

Перспектива дослідження полягає в аналізі необхідного матеріалу під час занять. Крім того потрібно мати вільний і оперативний доступ до різних джерел інформації, в іншому випадку, потужний освітній і розвиваючий потенціал технології кейс-методу не буде реалізований.

Список використаних джерел і літератури / References:

- 1.Словарь иностранных слов. – М. : Русский язык, 1989. – 624 с. / Slovar' inostranny'kh slov (Dictionary of foreign words), Moscow, Russkiy yazyk, 1989, 624 p. [in Russian]
- 2.Гордин В.Э. Использование кейс-метода в производственной и преддипломной практике студентов / Ispolzovanie keis-metoda v proizvodstvennoj i prediplomnoj praktike studentov (Using the case method in industrial and pre-diploma practice of students)/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ejournal.finec.ru/view/?id=12> [in Russian]
- 3.Ковальова С.М. Кейс-метод у системі професійної підготовки майбутніх учителів у Великій Британії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ковальова Світлана Миколаївна. – К., 2012. – 262 с. / Keis-metod u systemi profesijnoi pidgotovky majbutnih uchyteliv u Velykij Brytanii (Case method in the system of professional training of teachers in the UK): dys. ... kand.ped.nauk: 13.00.04 / Kovalyova Svitlana Mykolaivna. – K., 2012, 262 p. [in Ukrainian]
- 4.Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Електронний ресурс] / А. Долгоруков. – Режим доступу: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600 / Dolgorukov A. Metod case-study kak sovremenaya tehnologiya professionalno-orientirovanogo obucheniya (Case method in the system of professional training of teachers in the UK): [Elektronnyi resurs] / Dolgorukov A. – Rezhym dostupu: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600 [in Russian]
- 5.Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching / J. Richards, T. Rodgers. – Cambridge, 1991, 171 p. [in English]
- 6.Сидоренко А.Д. Ситуаційна методика навчання: Теорія й практика / А.Д. Сидоренко, В.И. Чуба. – Київ : Центр інновацій і розвитку, 2001, 256 с. / Sytuacijna metodyka navchannya: Teoriya i praktyka (Situational teaching methodology: Theory and Practice), Kyiv, Centr innovacij i rozvytku, 2001, 256 p. [in Ukrainian]
- 7.Davis G.A. Educational psychology: theory and practice / G.A. Davis. – N.Y. : Random House, 1983, 210 p. [in English]
- 8.Платов В. Я. Ділові ігри: розробка, організація і проведення : підручник / В.Я. Платов. – М.: Профиздат, 1991. – 192 с. / Dilovi igry: rozrobka, organizatciya i provedennya (Business games: development, organization and implementation), Moscow, Profizdat, 1991, 192 p. [in Ukrainian]

9.Кашапов М. Психология профессионального педагогического мышления. Автореф. дис...док. психологических наук: 19.00.07/Кашапов М. – Ярославль, 2000. – 444 с. / Psihologiya professionalnogo pedagogicheskogo myshleniya (Psychology of professional pedagogical thinking), Yaroslavl, 2000, 444 p. [in Russian]

10.Матюшкин А. М. Проблемні ситуації в мисленні і навчанні / А.М. Матюшкин. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с. / Problemni situacii v myslenni i navchanni (Problem situations in thinking and learning), Moscow, Pedagogika, 1972, 208 p. [in Ukrainian]

11.Ягупов В.В. Теорія і методика військового навчання: [монографія] / В.В. Ягупов. – К.: Тандем, 2000. – 380 с. / Teoriya i metodyka vijskovogo navchannya (Theory and methods of military training), Kyiv, Tandem, 2000, 380 p. [in Ukrainian]

12.Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с. / Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologii navchannya (The current lesson. Interactive learning technologies), Kyiv, A.S.K., 2004, 192 p. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «21» жовтня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «11» листопада 2015 р.

Рецензенти:

Вознюк О. – доктор педагогічних наук, професор

Пастовенський О. – доктор педагогічних наук

Ковальова Світлана – викладач кафедри іноземних мов Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова, кандидат педагогічних наук, e-mail: lana782009@meta.ua

Kovalova Svitlana – teacher of the department of foreign languages of Zhytomyr Military Institute named after S. Korolyov, candidate of pedagogics, e-mail: lana782009@meta.ua

УДК 37.034

ВІКТОР КОРОЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Миколаїв, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського)

VICTOR KOROLENKO,

candidate of pedagogics

(Ukraine, Mykolaiv, Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynskyi)

Вплив внутрішньо-сімейних стосунків і традицій на ефективність морального виховання підростаючого покоління

Influence of Internal Domestic Relations and Traditions on Efficiency of Moral Education of Rising Generation

У статті розглядається необхідність морального виховання підростаючого покоління з врахуванням психологічних і педагогічних наукових досягнень, користуючись у процесі виховання досвідом національної, сімейної педагогіки і педагогіки інших народів. Підкреслюється здатність ефективного використання сучасних педагогічних знань. Результати проведеного дослідження вказують на необхідність роз'яснення дітям про важливу роль моральних знань в житті людини, які сприятимуть прагненню підростаючої особистості до морального вдосконалення.

Моральне виховання – це одна з форм спадкоємства етики в суспільстві. Мораль в розумінні сучасного суспільства, – синонім етики. Тому, під моральним вихованням розуміється процес цілеспрямованого формування у дитини моральних установок, а також виправлення звичок поведінки для адаптації її до моральних правил, прийнятих в сучасному суспільстві. Тепер, коли стандарти жорстокого поводження з людьми широко представляються в засобах масової інформації, цікавих передачах і фільмах, а також в комп'ютерних іграх, які доступні для дітей будь-якого віку, моральне виховання підростаючого покоління дітей заслуговує на особливу увагу.

Ключові слова: мораль, поведінка, цінність, виховання, формування.

In the article the necessity of moral education of rising generation is examined taking into account psychological and pedagogical scientific achievements, using in the process of education of national, domestic pedagogics and pedagogics of other people experience. Ability of the effective use of modern pedagogical knowledges is underlined. The results of the conducted research specify on the necessity of elucidation to the children about the important role of moral knowledges in lives of man, which will be instrumental in aspiring of growing up personality to moral perfection.

Moral education – it one of forms of inheritance of morality in society. A moral is in understanding